

De 'Big Five' in één polder: de stille strijd om de weidevogels van De Ontginning

In Nijeholtwolde en Nijelamer is één van de weinige plekken kievit, grutto, tureluur, wulp én scholekster zij aan zij broeden. Een collectief van boeren, nazorgers en jagers werkt er samen om hun voortbestaan veilig te stellen — met zichtbaar resultaat. Maar zonder de hulp van omwonenden is het niet genoeg.

Stop eens even als je door De Ontginning fietst of rijdt. Niet in de weilanden — die zijn heilig — maar aan de kant van de weg. En luister. Wat je hoort, is zeldzaam: een kakofonie van weidevogels, zo dicht op elkaar, zo vol en zo veelzijdig, die je nog maar op heel weinig plekken in Nederland zult tegenkomen.

Kievit, grutto, tureluur, wulp en scholekster: de zogeheten 'Big Five' van de Nederlandse weidevogels broeden hier allemaal. Niet op elkaars nest — elke soort heeft natuurlijk zijn eigen plek — maar gebroederlijk naast elkaar op dezelfde vierkante kilometers weiland in Nijelamer en Nijeholtwolde.

Maar die unieke situatie is niet vanzelfsprekend. Alle vijf de soorten staan zwaar onder druk. De grutto geldt al jaren als een van de meest bedreigde weidevogels van Europa. Wie dertig tot vijfendertig jaar geleden door de polders reed, hoorde een wereld die nu bijna verdwenen is. In De Ontginning proberen ze die wereld terug te krijgen en vast te houden.

Een bijzonder collectief van vrijwilligers

Achter de schermen van dit landschap werkt een collectief van vrijwilligers uit verschillende werelden. Boeren die via Elan — het Friese boerenverband — hun land en hun verantwoordelijkheid kennen als geen ander. Nazorgers van de plaatselijke Vogelwachten uit Heerenveen en Wolvega met jarenlange veldervaring. En jagers met diepgaande kennis van predatoren en hun gedrag. Verschillende perspectieven en soorten kennis komen hier samen in één gezamenlijke inspanning.

Elan en de nazorgers trekken daarin ieder vanuit hun eigen rol op. Vrijwilligers zoeken elk voorjaar systematisch nesten op en markeren die in het veld. Boeren weten daardoor precies waar ze zijn en maaien er ruim omheen. Uitgestelde maaidata geven de kuikens de tijd om groot te worden. En plasdrasgebieden — stukken weiland die bewust onder water worden gezet — bieden de jonge vogels de beschutting en het voedsel dat ze nodig hebben.

Die gezamenlijke inspanning levert aantoonbaar resultaat op. Waar in andere gebieden de weidevogelstanden nog altijd teruglopen, zien we in De Ontginning de aantallen stabiliseren en zelfs toenemen. Na twintig jaar intensieve bescherming zijn vorig jaar 200 kievitsbroedparen waargenomen. De grutto telde 25 broedparen en van de tureluur, scholekster en de wulp werden er respectievelijk 45, 21 en 10 geteld. Ter vergelijking: in 2020 waren er nog 100 kievitsbroedparen, 16 gruttopen en slechts twee wulpen. Ook de tureluur en de scholekster waren in 2020 minder sterk vertegenwoordigd dan afgelopen jaar.

"Dat is geen toeval," aldus Johan Baas, boer en betrokkene bij Elan. "Dat is het resultaat van enorm veel vrijwilligerswerk, boerenverstand en goed beleid. Maar dat betekent niet dat we nu kunnen stoppen."

Camera's onthullen de vijanden

Rust bieden aan broedende vogels is één ding. Maar de weilanden zijn ook een eettafel voor predatoren. Camera's die al jaren de nesten monitoren, maken duidelijk wat er 's nachts speelt.

De vos en de zwarte kraai zijn bekende *culprits*; in veel weidevogelgebieden worden ze al langer actief geweerd. Maar de beelden tonen meer. De steenmarter blijkt een opmerkelijk actieve jager op nesten en kuikens. Zeven jaar geleden kregen beheerders toestemming om steenmarters levend te vangen en — indien nodig — selectief te doden. Een ingrijpende maatregel, die inmiddels zijn vruchten afwerpt.

Verrassender was de ontdekking van de wasbeerhond. Dit uit Azië afkomstige dier, voor de meeste Nederlanders een onbekende verschijning, bleek veel vaker aanwezig dan werd aangenomen. Lang gold de wasbeerhond als een opportunistische alleseter die het vooral op plantaardig voedsel had gemunt. De nestcamera's lieten iets anders zien: een actieve predator die het gemunt heeft op eieren en kuikens. Een dier dat werd onderschat en daardoor aanzienlijke schade kon aanrichten.

De jarenlange monitoring leidde ertoe dat de wasbeerhond inmiddels een plek heeft gekregen op de lijst van bejaagbare predatoren binnen het weidevogelbeheer. Inzichten uit lokaal veldwerk vonden zo hun weg naar instanties, die verantwoordelijk zijn voor bescherming op grotere schaal.

Niet alle predatoren mogen worden geweerd. Buizerds, velduilen, ooievaars en kiekendieven zijn beschermd — en ze hebben ook gewoon recht op hun maaltijd. De das mag vrij rondlopen, en tegenwoordig duikt ook de otter op bij de nesten.

Predatoren met baasjes

Camera-opnames tonen met regelmaat loslopende katten die de nesten in de gaten houden.

Het is hun instinct, ze weten niet beter, maar een kat die 's nachts rondstruint in het broedgebied kan in één nacht meerdere nesten verwoesten. De campagne "Vogel in het land, poes in de mand", die al langer circuleert in de regio, is geen grap. Het is een serieus verzoek.

Hetzelfde geldt voor honden. Een loslopende hond in de weilanden jaagt broedende vogels van hun nest — soms met fatale gevolgen voor de eieren of pasgeboren kuikens. De hond aangeliënd en bij je in de buurt houden kost niets. Maar het scheelt wel nestjes.

"De mens begrijpt het zodra je het uitlegt," legt Jeroen Hofstee (nazorger) uit. "Een vos of een kraai begrijpt het niet. Maar die kunnen we ook weren. Een buurman of buurvrouw kunnen we alleen maar vragen om mee te doen."

Een testje voor de komende weken

Wil je zelf ervaren hoe bijzonder dit gebied is? Doe dan een simpele test. Pak de fiets of kom met de auto. Rijd door Nijelamer of Nijeholtwolde en stop even langs de weg. Blijf op de weg en ga de landerijen niet in; dat hoeft ook niet. Luister en neem de geluiden in je op.

Je hoort de kievit met zijn kenmerkende 'kiewie-wiet'. De melodische, licht weemoedige roep van de wulp. Het 'tjululuu' van de tureluur. De grutto. De scholekster. Kijk omhoog: de vogels cirkelen boven je, alert en waakzaam, hun nesten bewakend vanuit de lucht.

Rijd vervolgens verder en verlaat De Ontginning over de brug van de Schipsloot of het spoor. Stop na een kilometer of twee opnieuw. Luister nog eens. Dan is het stil.

Als je deze test doet, hopen wij dat je je realiseert hoe bijzonder het is wat er op deze grote groene — en soms wat saaie — weilanden in De Ontginning gebeurt.

WAT KUN JIJ DOEN?

- **Blijf op de weg** — ga niet de weilanden in
- **Houd je hond aangeliënd** langs de weilanden
- **Houd de kat 's nachts binnen** tijdens het broedseizoen (april-juni)
- **Wees je bewust van je keuzes.** Een ooievaar is een mooi dier, maar is tevens predator
- **Geniet van dit heel unieke stukje natuur** — vanaf de weg
- **Wil jij nazorger worden?** Ga naar de lokale Vogelwachten en ontdek de mogelijkheden

Van een vogelliefhebber

